

Witajcie!

Przed Wami wydanie specjalne "Szkolniaka". W roku szkolnym 2021/2022 nasza biblioteka uczestniczyła w projekcie czytelniczym realizowanym w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. Z tej okazji, specjalnie dla Was, klasa 7e przygotowała kolejne wydanie naszej gazetki, którą w całości poświęciła polskim obiektom wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Może podczas Waszych wakacyjnych podróży odwiedzić któreś z opisanych miejsc? W numerze nie zabraknie również krzyżówki.

Redakcja "Szkolniaka"

**DZIEDZICTWO
UNESCO
W POLSCE**

Czym jest lista obiektów dziedzictwa UNESCO?

Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO - jest to lista obiektów dziedzictwa kulturowego, naturalnego i "wyjątkowej powszechnej wartości" dla ludzkości.

Lista została ustanowiona na mocy Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego przyjętej przez UNESCO w Paryżu 16 listopada 1972 r., która weszła w życie z dniem 17 grudnia 1975 r.

Polska jest jednym z pierwszych państw – sygnatariuszy Konwencji UNESCO o Ochronie Światowego Dziedzictwa.

Prowadzeniem listy zajmuje się Komitet Światowego Dziedzictwa złożony z 21 przedstawicieli państw, który w trakcie corocznych sesji decyduje o wpisaniu obiektu na listę, umieszczeniu obiektów na Liście Światowego Dziedzictwa w zagrożeniu lub skreśleniu z tych list. Nominacje zgłaszane są przez poszczególne kraje. Jeżeli wniosek o wpisanie danego obiektu na listę nie zostanie uwzględniony, może być złożony ponownie jedynie wtedy, gdy zaistnieją wyjątkowe okoliczności: nowe odkrycia, nowe naukowe informacje dotyczące dobra lub inne kryteria niż prezentowane w pierwszym wniosku. Uzyskanie marki światowego dziedzictwa może zwiększyć zainteresowanie obiektem, co może przełożyć się na większą liczbę zwiedzających i wyższe wpływy z turystyki. Wpis na Listę wiąże się z wypełnianiem konkretnych obowiązków przez państwo, na którego terytorium znajduje się wpisany obiekt. Państwo musi składać regularne raporty do Komitetu Światowego Dziedzictwa na temat stanu obiektu, jego ochrony, konserwacji i zarządzania, by umożliwić UNESCO monitorowanie obiektu.

W 2021 roku lista obejmowała 1154 obiektów w 167 państwach, w tym 897 obiektów dziedzictwa kulturowego, 218 przyrodniczych i 39 mieszanych.

Komitet Światowego Dziedzictwa utrzymuje również listę obiektów, które są zagrożone, co może mieć negatywny wpływ na ich wartość. Przykładowe zagrożenia to wojny, klęski żywiołowe, zanieczyszczenia, kłusownictwo, niekontrolowana urbanizacja i ruch turystyczny.

Lista światowego dziedzictwa w zagrożeniu obejmuje 52 obiekty, w tym 36 obiektów dziedzictwa kulturowego i 16 przyrodniczego.

Obiekty mogą być również usunięte z listy, jeśli ich wartość – podstawa wpisu na listę – zostanie umniejszona. Dotychczas z Listy zostały usunięte dwa obiekty:

w 2007 - „rezerwat oryksów arabskich” w Omanie. Powodem była jednostronna decyzja rządu w Omanie o zmniejszeniu powierzchni rezerwatu o 90%.

w 2009 - „krajobraz kulturowej doliny Łaby w okolicach Drezna”.

Przykładowe kryteria wpisu na Listę UNESCO:

1. Kulturowe:

- reprezentowanie arcydzieła ludzkiego geniuszu twórczego
- przedstawienie szczególnego przykładu typu budowli, zespołu architektonicznego lub technologicznego albo krajobrazu ilustrującego ważny etap (lub etapy) w historii ludzkości
- przedstawienie szczególnego przykładu tradycyjnego ludzkiego osadnictwa, zagospodarowania ziemi lub morza, reprezentatywnego dla danej kultury (lub kultur), albo ludzkiej interakcji ze środowiskiem, szczególnie, jeśli stało się ono zagrożone wskutek nieodwracalnej zmiany.

2. Przyrodnicze:

- obejmowanie wyjątkowego zjawiska przyrodniczego lub terenu szczególnego naturalnego piękna i o znaczeniu estetycznym
- przedstawienie szczególnego świadectwa ważnych etapów w historii planety, zawierające ślady dawnego życia, istotnych toczących się procesów geologicznych lub tworzących formy ukształtowania terenu
- przedstawienie szczególnego przykładu toczących się procesów ekologicznych i biologicznych, istotnych dla ewolucji i rozwoju lądowych, słodkowodnych, przybrzeżnych i morskich ekosystemów lub społeczności roślin i zwierząt
- obejmowanie najważniejszych środowisk przyrodniczych ochroną różnorodności form życia, łącznie z zagrożonymi gatunkami.

Oprac. Natalia Rysiowska, 7e

POLSKIE ZABYTKI NA LIŚCIE UNESCO

W Polsce znajduje się 17 obiektów światowego dziedzictwa, w tym 15 to obiekty kulturowe, a 2 to obiekty przyrodnicze.

Oto lista polskich obiektów na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO:

- Średniowieczne centrum Krakowa z Wawelem, Stradomiem i Kazimierzem
- Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni
- Auschwitz - Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady
- Puszcza Białowieska
- Stare Miasto w Warszawie
- Stare Miasto w Zamościu
- Średniowieczny zespół miejski Torunia
- Zamek krzyżacki w Malborku
- Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy
- Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy
- Drewniane kościoły południowej Małopolski
- Park Mużakowski
- Hala Stulecia we Wrocławiu
- Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat
- Kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku w Tarnowskich Górach
- Krzemionkowski region pradziejowego górnictwa krzemienia pasiastego
- Lasy bukowe w Bieszczadzkim Parku Narodowym.

Na kolejnych stronach "Szkolniaka" znajdziecie krótkie informacje na temat polskich obiektów, które trafiły na listę UNESCO.

Puszcza Białowieska

Rynek w Krakowie

Auschwitz - Birkenau

Kopalnia Soli w Wieliczce

Wzgórze Wawelskie

STARE MIASTO W KRAKOWIE

Wśród polskich klejnotów prym wiedzie Stare Miasto w Krakowie, wpisane na listę UNESCO w 1978 roku jako jedno z pierwszych 12 obiektów na świecie. Wpisany obszar obejmuje Stare Miasto w obrębie dawnych murów, Wzgórze Wawelskie oraz dzielnicę Kazimierz i Stradom. Pomnik kultury narodu polskiego, małe skrawki współczesnego Krakowa, gdzie zgromadzone są najwspanialsze dzieła kultury i sztuki z całego tysiąca lat historii tego miejsca.

W Krakowie na Starówce mamy 331 zabytkowych kamienic i 2 miliony ruchomych dzieł sztuki. Kraków to przede wszystkim Wawel – dawna siedziba królów polskich. Świetnie zachowane fragmenty murów miejskich z XIV w., żydowska dzielnica Kazimierz z zabytkowymi synagogami i cmentarzem oraz dorocznym festiwalem piosenki Szalom na Szerokiej. UNESCO doceniło też Uniwersytet Jagielloński z 1364 r., założony przez króla Kazimierza Wielkiego jako drugi w Europie oraz najświetniejszą w Polsce katedrę gotycką, czyli kościół Mariacki z ołtarzem Wita Stwosza i grobami polskich władców. Kraków to też Muzeum Historyczne Miasta Krakowa z najnowocześniejszym w Europie oddziałem w podziemiach rynku, Sukiennice, Błonia, ulica Floriańska z domem Jana Matejki, Barbakanem, Planty i Kopiec Kościuszki oraz słynne na świecie krakowskie kwaciarki i najsmaczniejsze obarzanki. Stare Miasto to najstarszy obszar Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa. Jego centrum stanowi Rynek Główny, a drugi ważny punkt to skała nad Wisłą zwana Wzgórzem Wawelskim.

Oprac. Rafał Skrzyszewski 7e
źródło: www.polska.travel

KOPALNIE SOLI W WIELICZCE I BOCHNI

Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni są jednymi z najstarszych kopalni soli kamiennej na świecie. Zabytkowa Kopalnia Soli w Wieliczce została wpisana na Listę UNESCO w 1978 roku jako jeden z pierwszych 17 obiektów na świecie. W roku 2013 wpis rozszerzono o zabytkową Kopalnię Soli w Bochni.

Wydobycie soli kamiennej w tym rejonie rozpoczęło się w XIII w. Kopalnie w Wieliczce i Bochni są też najdłużej czynnymi zakładami przemysłowymi na świecie. Od niepamiętnych czasów odparowywano tu sól z naturalnie występujących słonych źródeł. Wyschnięcie tych źródeł skłoniło ludzi do poszukiwania soli pod powierzchnią ziemi. Do pierwszych brył soli kamiennej dotarli węgierscy górnicy, sprowadzeni do Polski w 1251 r. przez węgierską księżniczkę i królową Polski - Kingę z Arpadów.

Wieliczka

Trzykilometrowa trasa turystyczna wiedzie przez kilka z 20 dużych komór, udostępnionych do zwiedzania na głębokościach od 64 do 135 metrów. Wielicka kopalnia ma 9 poziomów, z których pierwszy – poziom Bono – leży na głębokości 64 metrów, zaś ostatni na głębokości 327 metrów. Jako wejście do kopalni służy szyb Daniłowicza. Ciekawym pomieszczeniem jest bardzo wysoka Komora Pieskowa Skała, wykuta około 1669 r.

Największym podziemnym kościołem jest znajdująca się na głębokości 101 metrów Kaplica św. Kingi o wymiarach: długość ok. 54 metrów, szerokość ok. 18 metrów oraz wysokość ok. 12 metrów. Znajdują się tutaj relikwie uznanej za świętą królowej Polski.

Kaplica św. Kingi w Wieliczce

Bochnia

Zabytkowa Kopalnia Soli w Bochni to najstarsza na ziemiach polskich kopalnia, w której rozpoczęto wydobywanie soli kamiennej. Jej początki sięgają 1248 r. Po blisko ośmiu wiekach eksploatacji przypomina niezwykle podziemne miasto, zachwycając niepowtarzalnymi wyrobiskami, kaplicami wykutymi w solnych skałach oraz oryginalnymi rzeźbami i urządzeniami wykorzystywanymi przed wiekami. Kopalnię można zwiedzać pieszo oraz łodziami. Zwiedzanie bocheńskiej żupy to niezwykła wyprawa przez najpiękniejsze i najciekawsze wyrobiska, znajdujące się na poziomach August i Sienkiewicz. Obejmują one unikatowe komory o charakterystycznym kształcie i układzie geologicznym, surowe kaplice, a także narzędzia górnicze, którymi posługiwano się przed wiekami. Dzięki niespotykanej w skali światowej Podziemnej Ekspozycji Multimedialnej zwiedzanie ma charakter podróży przez historię soli, która rozpoczyna się w epoce panowania księcia Bolesława Wstydlwego i księżnej Kingi. Swoje opowieści snują polscy królowie, żupnicy genueńscy, a także duch cystersa-mnicha, z którego zakonem wiąże się powstanie kopalni w Bochni. Zwiedzanie bocheńskich podziemi to niezapomniana przygoda, w czasie której życie kopalni toczy się tuż obok zwiedzających.

Oprac. Justyna Kościółek i Mikołaj Wołowik z 7e

źródło: www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco/krolewskie-kopalnie-soli-w-wieliczce-i-bochni

Kopalnia Soli w Bochni

AUSCHWITZ-BIRKENAU

Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady w Oświęcimiu z lat 1940-45 został wpisany na Listę w 1979 roku, reprezentuje on wszystkie inne obozy zagłady na świecie. Wizyta w tym miejscu wywołuje zadumę i staje się przestrożą. Jest miejscem dla osób o mocnych nerwach.

Obóz Auschwitz-Birkenau był głównym i najbardziej znanym z sześciu obozów koncentracyjnych i zagłady założonych przez nazistowskie Niemcy w celu realizacji polityki ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej, która miała na celu masowe wymordowanie Żydów europejskich. Został on zbudowany w okupowanej przez Niemców Polsce, początkowo jako obóz koncentracyjny dla Polaków, później także dla jeńców radzieckich, a następnie również dla więźniów wielu innych narodowości. W latach 1942-1944 stał się on głównym obozem masowej zagłady, gdzie torturowano i zabijano Żydów za ich tzw. pochodzenie rasowe. Obok ponad miliona zgładzonych masowo żydowskich mężczyzn, kobiet i dzieci oraz kilkudziesięciu tysięcy Polaków w Auschwitz. zamordowano również z przyczyn rasowych tysiące Romów i Sinti, a także więźniów z innych państw Europy. Ogradzenia, druty kolczaste, wieże strażnicze, baraki, szubienice, komory gazowe oraz krematoria świadczą o warunkach, w jakich odbywało się hitlerowskie ludobójstwo na terenie dawnego obozu koncentracyjnego i obozu zagłady Auschwitz-Birkenau, największego w III Rzeszy. Badania historyczne wykazały, że w obozie tym, stanowiącym symbol okrucieństwa ludzi wobec ludzi w XX w., systematycznie głodowano, torturowano i wymordowano 1,5 miliona ludzi, w przeważającej części Żydów.

Oprac. Patryk Woliński i Bartłomiej Twardzik z 7e

Żubry

Szlak dla pieszych

PUSZCZA BIAŁOWIESKA

Oprócz miast, UNESCO doceniło też naszą przyrodę. Trudno się temu dziwić, skoro Puszcza Białowieska, wpisana na listę UNESCO w 1979 r. (część białoruska w 1992 r.) jako obiekt transgraniczny polsko-białoruski, to las prastary, jej serce liczy ponad 500 lat.

Na jej terenie znajduje się Białowieski Park Narodowy. Symbolem puszczy i parku jest żubr. Będąc w puszczy doznamy prawdziwej podróży w czasie. Tylko tutaj możemy zobaczyć jak wyglądała przyroda środkowej Europy wieki temu. W Puszczy Białowieskiej żyją żubry, a poza nimi 50 gatunków ssaków, około 200 gatunków ptaków i 1000 gatunków owadów. Najstarsze z dębów, rosnących w Puszczy Białowieskiej pamiętają króla Władysława Jagiełłę. Już dzisiaj białowieskie dęby są rekordzistami w wysokości i szerokości pni. Niektóre dęby mają swoich patronów.

Białowieski Park Narodowy to obszar cennej przyrody chroniony z największym zaangażowaniem, jako jeden z siedmiu na świecie i trzech w Europie obiektów dziedzictwa światowego, leżący po obu stronach granicy państwowej. Powierzchnia całej puszczy przekracza 150 tys. ha, z czego w granicach Polski leży 62 tys. ha.

Centralny fragment puszczy jest najlepiej zachowanym naturalnym lasem liściastym i mieszanym na Nizinie Europejskiej. Największą powierzchnię zajmują lasy grądowe z dębem i grabem. Na terenach okresowo zalewanych rosną olsy i łęgi, natomiast suche miejsca są siedliskiem boru sosnowego, świerkowego i mieszanego. Z tego szczególnie cenne są w pełni wykształcone grądy. Charakterystyczną cechą Puszczy Białowieskiej jest duża ilość tak zwanego „martwego drewna”, stanowiącego w obszarze ochrony ścisłej martwą biomasę (25% masy wszystkich drzew). Martwe drewno staje się przytulnym domem dla niezliczonej liczby gatunków grzybów, pleśni, bakterii i owadów. Wiele z nich to gatunki zagrożone wyginięciem.

Oprac. Krzysztof Bronisz i Adrian Jaksim 7e

źródło: <https://www.polskieszlaki.pl/puszcza-bialowieska>

STARE MIASTO W WARSZAWIE

Pięknie prezentujące się odbudowane Stare Miasto w Warszawie zostało wpisane na Listę UNESCO w 1980 roku.

W sierpniu 1944 roku, podczas Powstania Warszawskiego, przeszło 85% zabudowy Starego Miasta zostało zniszczone przez hitlerowców. Po wojnie cała Starówka Warszawy została pieczołowicie odbudowana wraz z kościołami, pałacami i Rynkiem Starego Miasta. Również Zamek Królewski został zrekonstruowany. Rekonstrukcji Starego Miasta dokonano na podstawie starannych badań historycznych i konserwatorskich. Odtworzono układ przestrzenny z okresu lokacji w XII oraz architektoniczną zabudowę z XVIII wieku na podstawie zachowanych wizerunków miasta utrwalonych między innymi w malarstwie Canaletta.

Symbolem Starego Miasta jest Plac Zamkowy, utworzony w 1818 roku po zburzeniu stajen zamkowych, kamienic i Bramy Krakowskiej.

Turyści przystający na tarasie nad wylotem tunelu trasy WZ, podziwiają widok na Pałac pod Błachą, osiedle Mariensztat, Wisłę, Pragę i stojący przy placu Zamek Królewski. Na środku Placu Zamkowego wznosi się najstarszy i najbardziej charakterystyczny pomnik Warszawy - Kolumna Zygmunta III Wazy wzniesiona w 1644 r. według projektu Constantino Tencalla z fundacji króla Władysława IV dla uczczenia pamięci ojca, który przeniósł stolicę z Krakowa do Warszawy.

Wśród wielu zabytków warszawskiego Starego Miasta należy wymienić: Pałac pod Błachą, Katedrę św. Jana, manierystyczny kościół Jezuitów, kolegium jezuickie, Kanonię – zaulek na tyłach katedry św. Jana, Kościół św. Marcina, zespół murów obronnych z Barbakanem oraz wiele malowniczych i urzekających kamienic pierwotnie pochodzących z XV-XIX wieku.

Dlaczego warto zwiedzić Stare Miasto?

Starówka tętni życiem w dzień i wieczorem dzięki licznym kawiarenkom z ogródkami, restauracjom, pubom. Atrakcyjności dodają malownicze, wąskie uliczki, Stary Rynek ze swoim wielkomiejskim gwarem i taras ze wspaniałą panoramą na Wisłę i prawobrzeżną Warszawę.

Oprac. Roksana Karwat i Rita Lipska z 7e

źródło: <https://www.polskieszlaki.pl/unesco-w-polsce.htm#7-5-stare-miasto-w-warszawie>

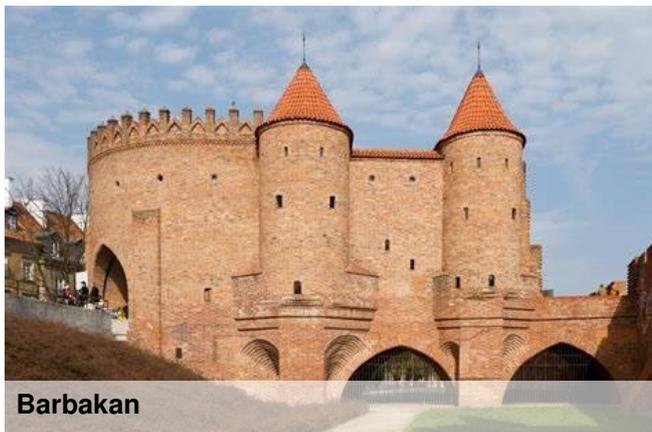
Zamek Królewski

Widok na Stare Miasto

Syrenka warszawska nad Wisłą

Barbakan

Rynek w Zamościu z lotu ptaka

STARE MIASTO W ZAMOŚCIU

Unikalny zespół architektoniczno-urbanistyczny Starego Miasta w Zamościu to kolejna polska perełka wpisana na listę UNESCO w 1992 roku.

Miasto zostało założone w XVI wieku przez kanclerza Jana Zamoyskiego, na szlaku handlowym łączącym Europę Zachodnią i Północną z Morzem Czarnym. Zamość, wzorowany na włoskim modelu miasta idealnego, zbudowany przez pochodzącego z Padwy architekta Bernardo Morandiego, stanowi doskonały przykład miasta renesansowego z końca XVI w., które zachowało pierwotny plan, fortyfikacje oraz liczne budowle, łączące włoskie i środkowo-europejskie tradycje architektoniczne.

Do czasów współczesnych zachował się w prawie niezmiennym formie pierwotny układ Starego Miasta. Szachownicowy układ ulic, fortyfikacji, trzech rynków i większością zabudowy. Ulice przecinają się pod kątem prostym. Działki zróżnicowano na głębsze dla kupców-hurtowników z dojazdem od tylnych ulic i płytsze domy - warsztaty rzemieślnicze.

Stare Miasto w Zamościu składa się z dwóch odrębnych części: na zachodzie pałacu Zamoyskich, na wschodzie miasta właściwego, rozmieszczonego wokół trzech kwadratów. Usytuowany centralnie Rynek Wielki, położony u zbiegu dwóch głównych osiowych ulic miasta, jest otoczony przez domy podcieniowe kuców oraz zakotwiczony wspinałym ratuszem. Te i wiele innych znaczących budowli, takich jak katedra, arsenał, czy fortyfikacje z bramami ilustrują kluczową cechę tego rozległego założenia: jego twórcze wzbogacenie artystycznymi osiągnięciami architektury rodzimej. Konsekwentnym rezultatem planu Moranda jest stworzenie jednolitej stylowo kompozycji urbanistycznej o wysokich walorach architektonicznych oraz krajobrazowych.

Oprac. Julia Bożym i Daria Wrzos z 7e

źródło: www.ruszajwdroge.pl; www.polska.travel/pl/po: atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco/stare-miasto-w-zamosciu; www.polskieszlaki.pl/unesco-w-polsce

Kolorowe kamieniczki

Ratusz w Zamościu

Muzeum Arsenalu

Rynek i Ratusz w Toruniu

Ruiny zamku krzyżackiego

ŚREDNIOWIECZNY ZESPÓŁ MIEJSKI W TORUNIU

Na Listę UNESCO Stare Miasto w Toruniu trafiło w 1997 roku.

Toruń zawdzięcza swe początki Zakonowi Krzyżackiemu, który w połowie XIII w. zbudował tu zamek, mający służyć za bazę wypadową do podboju i ewangelizacji Prus. Miasto, należące do Hanzji, wkrótce zaczęło odgrywać istotną rolę handlową. O jego randze świadczą liczne okazałe, XIV i XV-wieczne budowle publiczne i prywatne (m.in. Dom Kopernika), wznoszące się na Starym i na Nowym Mieście.

Miasto jest doceniane i lubiane przez turystów, z bardzo piękną Starówką i piernikiem jako symbol! Sporo tu cennych, zabytkowych kościołów, ale na szczególną uwagę zasługuje Rynek z Ratuszem.

Stare Miasto powstało po 1233 roku na miejscu starej osady. Położone nad Wisłą, zostało rozplanowane na rzucie pięcioboku, ograniczonego następującymi dzisiejszymi ulicami: Pod Krzywą Wieżą, Fosa Staromiejska, Podmurna, Bulwar Filadelfijski.

Na Starym Mieście znajduje się większość najcenniejszych zabytków Torunia. W 1264 roku, na mocy przywileju lokacyjnego, zostało założone Nowe Miasto Toruń. Nowe miasto było odrębnym ośrodkiem miejskim z własną Radą i Ławą. Zamek krzyżacki to siedziba komtura, został wzniesiony w XIII wieku i rozbudowany w XIV i XV wieku. Zdobyty i zburzony przez mieszczan toruńskich po zwycięskim powstaniu przeciw Zakonowi Krzyżackiemu w 1454 roku. W następnych wiekach teren był bardzo zaniedbany.

Dopiero w latach 1958-66 teren zamku odgruzowano. Ważną datą był rok 1966, czyli rocznica 500-lecia Pokoju Toruńskiego, która przyczyniła się do ostatecznego zabezpieczenia i zagospodarowania ruin zamku krzyżackiego jako pomnika Pokoju Toruńskiego.

Oprac. Adrian Jaksim 7e

źródło: www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco;
www.polskieszlaki.pl/unesco-w-polsce

Krzywa wieża w Toruniu

Widok na Zamek w Malborku

Widok na dziedziniec i studnię

ZAMEK KRZYŻACKI W MALBORKU

Monumentalne zamczysko wybudowane przez Krzyżaków, czyli Zamek w Malborku wpisany na listę UNESCO w 1997 roku, to XIII-wieczny, warowny klasztor Zakonu Krzyżackiego - ówczesna główna siedziba Wielkiego Mistrza.

Trzyczęściowa twierdza obronna w stylu gotyckim składa się z Zamku Niskiego, Zamku Średniego i Zamku Wysokiego. Najpiękniejszy widok na zamek jest od strony rzeki – Nogatu, a z zamkowej wieży roztacza się przeurocza panorama okolicy. Zamek w Malborku jest największym zamkiem w Polsce i największym ceglany zamkiem na świecie. A przy tym to najpopularniejszy zamek w całym kraju. Bardzo chętnie odwiedzany przez turystów, bowiem zachwyca nie tylko swoją architekturą, autentycznością, ale i ogromem. Jest dostępny dla turystów przez cały rok.

Zwiedzanie trwa około 3 godzin, ale przemijają one niepostrzeżenie, kiedy zachwycony przechadzasz się tajemniczymi zakamarkami twierdzy.

Zamek ma kubaturę 250 000 metrów sześciennych, nic więc dziwnego, że jego budowa trwała aż 30 lat. W ciągu tego czasu powstała ogromna budowla z krużgankami otaczającymi dziedziniec, ozdobionymi zachwycającą do dziś kamieniarką, maswerkami oraz kapitelami kolumni z niezwykle realistycznymi scenami z życia ludzi w średniowieczu. Detale architektoniczne ozdabiające zamek nie mają sobie równych na innych zamkach. Pośrodku dziedzińca Krzyżacy wybudowali studnię nakrytą spadzistym dachem, na którym do dziś pelikan karmi pisklęta własną krwią. Most przez Nogat przenosi nas w czasy rycerskie.

Muzeum zamkowe oferuje wiele atrakcji dla zwiedzających, w tym kilka wystaw z dawną bronią, bursztynem, wyroby z porcelany oraz wyroby rzemiosła artystycznego.

Od kilku lat w Malborku organizowane są inscenizacje „Obleżenia Malborka”.

Oprac. Oliwia Wojdat 7e

źródło: <https://pomorskie.travel/artykuly/zamek-krzyzacki-w-malborku/>

Zamek Wysoki

Kalwaria Zebrzydowska

Wnętrze Sanktuarium

KALWARIA ZEBRZYDOWSKA

Kalwaria Zebrzydowska to manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy. Na Listę UNESCO zostały wpisane w 1999 roku. To znane miejsce pielgrzymek do położonego na Szlaku Papieskim Sanktuarium Ojców Bernardynów. Znajdziemy tu kościółki, kapliczki i figury.

Najcenniejszym zabytkiem sakralnym w Kalwarii jest wizerunek Matki Bożej Kalwaryjskiej w Kaplicy Zebrzydowskich. Sanktuarium jako kompleks pochodzi z XVII wieku i od tamtej pory pozostaje niemal niezmieniony, z dróżkami kalwaryjskimi i symbolicznymi miejscami odnoszącymi się do Męki Pańskiej oraz do życia Matki Boskiej. Miejsce to stworzył Mikołaj Zebrzydowski - wojewoda krakowski, na wzór Jerozolimy, którą wzgórze Zebrzydowskie mu przypominały. Nawet nazwy wzgórz i kaplic zostały stamtąd zaczerpnięte. Charakterystyczne cechy parków i ogrodów projektowanych w stylu włoskiego renesansu i francuskiego baroku stapiają się tu z manierystyczną wolnością i nieregularnością. Stąd też występowanie licznych osi widokowych pomiędzy różnymi elementami kompozycji, jak również serii wspaniałych panoram nie tylko samego parku, ale także Tatr czy Krakowa.

Samo miasteczko Kalwaria Zebrzydowska zostało założone w roku 1617 przez Mikołaja Zebrzydowskiego. Nowe miasteczko zlokalizowano tuż obok ufundowanego wcześniej sanktuarium jako zaplecze dla pielgrzymów. Do innych zabytków miasta godnych uwagi należą między innymi: zamek w Zebrzydowicach, piękne kamieniczki z kramami odpustowymi oraz inne zabytkowe domy.

Do zabytków świadczących o wysokiej kulturze duchowej należą dwie pustelnie: „Pięciu Braci Polaków” i Świętej Rozalii.

W sanktuarium szczególnie interesujące są tu obchody najważniejszego święta chrześcijańskiego – Wielkiej Nocy. Odbywa się tu przedstawienia pasyjne - misteria, które wiernie oddają ducha przekazów Ewangelistów.

Oprac. Filip Machaj i Jonasz Walczak 7e

źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/kalwaria-zebrzydowska-kalwaria-zebrzydowska>

Kościół św. Michała Archanioła w Binarowej

Kościół Pokoju w Jaworze

DREWNIANE KOŚCIOŁY MAŁOPOLSKI

Drewniane kościoły południowej Małopolski - Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa - zostały wpisane na listę UNESCO w 2003 roku.

Stanowią one grupę cennych historycznie i ciekawych architektonicznie (styl gotycki, renesansowy i barokowy) drewnianych kościołów położonych na terenie historycznej Małopolski. W znakomitej większości zostały one wybudowane na podstawie konstrukcji zrębowej.

Za najstarszy uważa się podkarpacki kościół w Haczowie z 1388 roku. Starsze od polskich kościołów są w Europie tylko norweskie kościoły klepkowe. Większość z nich znajduje się na turystycznym szlaku architektury drewnianej przebiegającym przez trzy województwa: małopolskie, podkarpackie i śląskie.

Architektura drewniana stanowi barwny zapis historii Małopolski. Pomiędzy Wyżyną Krakowsko-Częstochowską a Tatrami zachowały się bezcenne zabytki dawnej wsi polskiej i Polski szlacheckiej.

Specjalnie wytyczony i oznaczony 600 brązowymi tablicami Szlak Architektury Drewnianej Południowej Polski ma aż 1500 km długości. Droga turysty przebiega obok 237 zespołów architektonicznych z drewna. Są to spichlerze, wiejskie chałupy, karczmy i szlacheckie dwory, a także budynki architektury sakralnej. Właśnie drewniane kościoły południowej Małopolski i Podkarpacia to grupa cennych historycznie i ciekawych architektonicznie drewnianych budowli.

Oprac. Patryk i Bartłomiej z 7e

źródło: <https://dorzeczy.pl/historia/polskie-objekty-na-liscie-swiatowego-dziedzictwa-unesco-zabytki-unesco>; www.polskieszlaki.pl/unesco-w-polsce

KOŚCIOŁY POKOJU W JAWORZE I ŚWIDNICY

Kościół Pokoju w Jaworze i Świdnicy zostały wpisane na Listę UNESCO w 2001 roku. Mają zarówno niezwykłą historię ich budowy, jak i perfekcję konstrukcji szachulcowej oraz wspaniałe wykończenie wnętrza polichromiami. Jednym z momentów, kiedy szczególnie warto odwiedzić te wnętrza, są sławne koncerty organowe.

Kościół powstały w II poł. XVII w., w następstwie pokoju westfalskiego. Wtedy to katolicki cesarz Ferdynand III Habsburg przyznał śląskim luteranom prawo do wybudowania Kościołów Pokoju. Powstały drewniane i niepozorne na zewnątrz, a ogromne i kilkunadcondygnacyjne w środku świątynie. Kościół w Jaworze ma 43,5 m długości, 14 m szerokości, 15,7 m wysokości - i mieści 6000 osób, a kościół w Świdnicy ma 44 m długości, 30,5 m szerokości i mieści 7500 osób, z czego aż 3000 to miejsca siedzące.

Oprac. Justyna i Mikołaj z 7e

źródło: www.polskieszlaki.pl/unesco-w-polsce

Wnętrze Kościoła Pokoju w Świdnicy

Park zamkowy

PARK MUŻAKOWSKI

Obiekt transgraniczny polsko-niemiecki, wpisany na Listę UNESCO w 2004 roku, to ogromny park krajobrazowy rozciągający się po obu stronach Nysy Łużyckiej, stworzony przez księcia Hermanna von Pückler-Muskau w latach 1815-44, z cudnym zamkiem Bad Muskau po stronie niemieckiej, dostępny również dla polskich turystów.

Park, harmonijnie wpisany w wiejski krajobraz, zapoczątkował nowe podejście w projektowaniu krajobrazu i wpłynął na rozwój architektury krajobrazu w Europie i Ameryce. Zaprojektowany jako „obraz malowany za pomocą roślin” nie miał nawiązywać do klasycystycznego krajobrazu, wyobrażenia Edenu czy utraconej doskonałości, ale wykorzystywał miejscową roślinność do podkreślenia walorów istniejącego krajobrazu. Rozciąga się aż do miasta Muskau, poprzez pasy zieleni tworzące parki miejskie otaczające obszary zabudowane.

W skład obiektu wchodzi również odbudowany zamek, mosty i arboretum.

Oprac. Rafał 7e

źródło: <https://parkmuzakowski.nid.pl/>

Arboretum

HALA STULECIA WE WROCŁAWIU

Hala Ludowa wpisana została na Listę UNESCO w 2006 roku, pod swoją pierwotną nazwą jako Hala Stulecia (Centennial Hall in Wrocław). To przełomowa budowla w historii architektury, wykorzystująca żelazobeton, a wzniesiona w latach 1911-1913 na terenach Wystawy Stulecia.

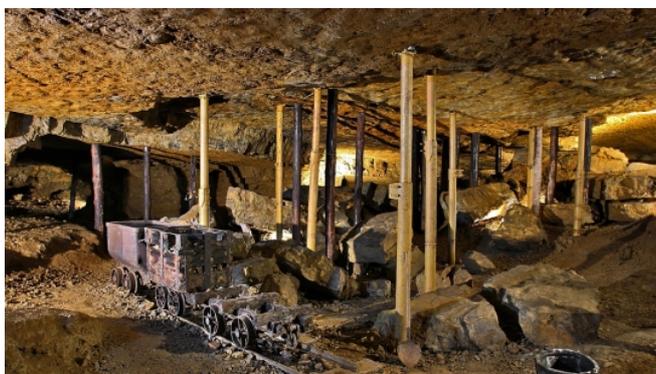
Plan hali oparty jest w dolnej części na kwadracie i równoramiennym greckim krzyżu, a plan kopuły na kole. Na końcu trzech ramion krzyża znajdują się małe wejścia, a na zachodnim, skierowanym w stronę centrum miasta – duża dwupoziomowa hala wejściowa na planie owalnym. Konstrukcyjnie hala złożona jest z dwu niezależnych, oddzielonych od siebie szczeliną dylatacyjną elementów. Na dolnej części, tej na planie kwadratu, spoczywa w betonowo-stalowym pierścieniu zadaszenie mające kształt kopuły. Kopułę tworzą cienkie żelbetonowe żebra schodzące się promieniście i opierające się u góry o tak zwany "centralny pierścień ściskany". U dołu końce żeber napierają na tak zwany „pierścień rozciągany”, tak więc nie mogą się one ani załamać do wewnątrz, ani rozsunać na zewnątrz. Dzięki takiej strukturze konstrukcja jest bezpieczna. Oba betonowe pierścienie są wzmocnione grubą blachą stalową. Pomiędzy cienkimi żebrami górnymi oraz w dolnej części konstrukcji zainstalowano okna. Ilość miejsc w Hali Stulecia wynosi aż 10 000.

Oprac. Julia i Daria z 7e

źródło: www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco/hala-stulecia-we-wroclawiu; <https://halastulecia.pl/o-hali/historia-hali/>

Hala Stulecia we Wrocławiu

Kopalnia w Tarnowskich Górach

KOPALNIA RUD OŁOWIU, SREBRA I CYNKU W TARNOWSKICH GÓRACH

Wybierając się na wakacje warto jest zobaczyć Tarnowskie Góry, a w szczególności największą w Polsce kopalnię rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi. Jest to zespół 28 obiektów wpisanych na Listę UNESCO w 2017 r., znajdujących się w Tarnowskich Górach, w części Bytomia i gminie Zbrosławice. Jednymi z nich są:

- Sztolnia Głęboka "Fryderyk" - 17-kilometrowa, najgłębiej położona sztolnia w historii tarnogórskiego górnictwa. Jej zadaniem jest odprowadzanie grawitacyjnie wody z całego podziemnego obszaru do rzeki Dramy.
- Szyb "Pokój" - szyb maszynowy, głęboki na 53 m, leży w okolicach Hałdy Popłuczkowej.
- Sztolnia "Boże Wspomóż" - rozciągnięta na długości 3 km, a jej zadaniem było odprowadzanie wód podziemnych do rzeki Stoły.

Na powierzchni zachowała się XIX-wieczna przepompownia parowa, która jest świadectwem ciągłości prac nad odprowadzaniem wody z kopalni od ponad 300 lat. Dzięki specjalnemu systemowi zbędną wodę wykorzystywano do zaopatrywania miasta w wodę pitną i do użytku przemysłowego. Kopalnia w Tarnowskich Górach miała znaczący udział w światowej produkcji ołowiu i cynku.

Oprac. Maja Mitaszka i Oliwia Haraszczuk z 7e

źródło: www.polskieszlaki.pl/unesco-w-polsce;
www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco

DREWNIANE CERKWIE KARPACKIE

Ten transgraniczny polsko-ukraiński wpis na Listę UNESCO miał miejsce w 2013 roku.

Wpis obejmuje 16 wybranych cerkwi, z których osiem znajduje się na terytorium Polski i osiem na Ukrainie. Są to: cerkiew św. Paraskiewy w Radrużu, cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu, cerkiew św. Michała Archanioła w Smolniku, cerkiew św. Michała Archanioła w Turzańsku (Podkarpacie), cerkiew św. Jakuba Młodszego Apostoła w Powroźniku, cerkiew Opieki Bogurodzicy w Owczarach, cerkiew św. Paraskiewy w Kwiatoniu, cerkiew św. Michała Archanioła w Brunarach Wyżnych (Małopolska) i osiem na Ukrainie (cerkiew Zesłania Ducha Świętego w Potyliczu, cerkiew św. Dymitra w Matkowie, cerkiew Świętej Trójcy w Żółkwi, cerkiew św. Jerzego w Drohobyczu (obwód lwowski), cerkiew św. Ducha w Rohatyniu i cerkiew Narodzenia Theotokos w Werbiążu Niżnym (obwód iwanofrankowski), cerkiew Wniebowstąpienia Pańskiego w Jasinie i cerkiew św. Michała w Użoku (obwód zakarpcki). Po stronie polskiej są to cerkwie w: Chotyńcu, Radrużu, Smolniku, Turzańsku, Brunarach Wyżnych, Kwiatoniu, Owczarach i Powroźniku

Oprac. Patryk i Bartłomiej z 7e

źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/drewniane-cerkwie-w-polskim-i-ukrainskim-regionie-karpat>;
www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco

Cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu

KRZEMIONKI OPATOWSKIE

Krzemionkowski region prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego jako 16. obiekt z Polski został wpisany na Listę UNESCO w 2019 roku.

Teren prahistorycznych kopalń krzemienia pasiastego w Krzemionkach koło Ostrowca Świętokrzyskiego ma status Muzeum i Rezerwatu Archeologiczno-Przyrodniczego i ze względu na unikatową architekturę podziemi oraz doskonale zachowany krajobraz pogórnicy i walory naukowe jest objęty ochroną archeologiczną i przyrodniczą. Krzemionki – kopalnie z epoki neolitu i wczesnego brązu (ok. 3900 do 1600 p.n.e.) zostały uznane za pomnik historii. Jest to jeden z największych i najlepiej zachowanych obiektów tego typu na świecie.

Obecnie największą atrakcją turystyczną Krzemionek jest trasa podziemna o długości prawie 500 m., jedyna taka na świecie w tego typu obiekcie otwarta dla szerszej publiczności. Dla zwiedzających udostępniona jest również zrekonstruowana osada neolityczna, w której organizowane są warsztaty archeologiczne i lekcje muzealne.

W nowo otwartych salach ekspozycyjnych obejrzyć można nowoczesną wystawę archeologiczną i przyrodniczą. Pole eksploatacyjne w Krzemionkach ma pow. ok. 80 ha. Na tym obszarze występuje ponad 4 tys. kopalń, których głębokość wynosi do 9 m. Powierzchnia poszczególnych wyrobisk sięga do 800 m kwadratowych. Z wydobytego krzemienia wytwarzano m.in. gładzone siekiery, które rozprowadzano w Europie Środkowej. Wydobyte bryły krzemienia obrabiano, nadając im kształt zbliżony do siekier i dłut.

Oprac. Maja Mitaszka i Oliwia Haraszczuk z 7e

źródło: www.polska-travel.pl

Teren prehistorycznej kopalni krzemienia pasiastego

Bukowe lasy w Bieszczadach

LASY BUKOWE W BIESZCZADZKIM PARKU NARODOWYM

Pradawne i pierwotne lasy bukowe Karpat i innych regionów Europy zostały wpisane na listę UNESCO w 2021 roku jako seryjny ponadnarodowy obiekt położony na terenie 18 państw.

Jest to drugi przyrodniczy obiekt UNESCO w Polsce (po Puszczy Białowieskiej). Obejmuje 94 części składowe (obszary), w tym 4 na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Polsce:

- Pasma graniczne i dolina Górnej Solinki
- Połonina Wetlińska i Smerek – Doliny potoków Tworylczyk i Hylaty
- Dolina potoku Terebowiec
- Dolina potoku Wołosatka.

Bieszczadzki las bukowy to las o charakterze pierwotnym. Łączna ich powierzchnia to ok. 3300 ha). Przyrodnicy podkreślają walory lasów buczynowych, zwracając uwagę na ich unikatowość i ogromną wartość dla ekosystemu. Bieszczadzki Park Narodowy utworzono w 1973 roku. To trzeci co do wielkości park narodowy w Polsce i jednocześnie największy park narodowy w polskich górach. Około 80% jego powierzchni zajmują naturalne lasy liściaste i mieszane z bukiem, olszą szarą, jaworem, świerkiem i jodłą.

Oprac. Filip Machaj i Jonasz Walczak z 7e
źródło: <https://www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/dziedzictwo-unesco/pradawne-i-pierwotne-lasy-bukowe-karpat-i-innych-regionow-europy>

1. Polskie miasto, w którym znajduje się największy zamek krzyżacki.
2. Wydobywany w Krzemionkach.
3. Potoczna nazwa najstarszej dzielnicy miasta z zabytkową budową.
4. Słynie z pierników.
5. Najsłynniejsza budowla we Wrocławiu to Hala...
6. Zwierzęta zamieszkujące Puszcę Białowieską.
7. W Wieliczce znajduje się ... soli.
8. W Bieszczadzkim Parku Narodowym znajdują się lasy...
9. Jedyne obóz zagłady wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO.
10. Budynek przeznaczony do sprawowania nabożeństw przez prawosławnych.
11. Park naturalnie podzielony przez Nysę Łużycką.

Oprac. Rafał

GAZETKA "SZKOLNIAK" - WYDANIE SPECJALNE

Redaktor naczelny wydania: Rafał Skrzyszewski

Zespół redakcyjny klasy 7e w składzie: Julia Bożym, Daria Wrzos, Roksana Karwat, Rita Lipska, Oliwia Wojdat, Oliwia Haraszczuk, Justyna Kościółek, Maja Mitaszka, Adrian Jaksim, Krzysztof Bronisz, Mikołaj Wołowik, Bartosz Twardzik, Filip Machaj, Jonasz Walczak, Rafał Skrzyszewski, Patryk Woliński

Opracowanie graficzne: Rafał Skrzyszewski

Opiekunowie: Ewa Abramek, Monika Smył